

КОВЗАНЯРСЬКИЙ СПОРТ — змагання зі швидкісного бігу на ковзанах на класичні дистанції 500, 1000, 1500, 3000, 5000 метрів для жінок та 500, 1000, 1500, 5000, 10 000 метрів для чоловіків. Від 1924 К. с. — у програмі зимових Олімпійських ігор (серед жінок — від 1960). У 1892 створено Міжнародний союз ковзанярів (ISU), що нині нараховує 84 країни. 1952 засновано Федерацію К. с. України. Крім чемпіонатів та кубків світу з класичних дисциплін, проводять чемпіонати світу з багатоборства: жін. — 500, 3000, 1500, 5000 м; чол. — 500, 5000, 1500, 10 000 м; спринтер. — по 500 і 1000 м. У пн. країнах популярний марафон на ковзанах на стадіонах та натуральному льоду річок, озер, каналів.

Катання на ковзанах здавна освоєно людьми. У Британському музеї в Лондоні зберігаються ковзани, на яких каталися у цьому регіоні майже 2 тис. р. тому. Такий самий вік ковзанів з приват. колекції почес. секр. ISU Г. Хесслера (знайдені серед пальових споруд на Женев. озері у Швейцарії). 1948 у Казахстані побл. м. Кустанай археологи розкопали ковзани на 1000 р. давніші. Проте найдревніші ковзани, яким 3200 р., знайдені побл. Одеси та зберігаються у місцевому археологічному музеї. Перші ковзани зроблені з кісток тварин, з часом у кістку чи дерево почали вставляти металеві полозки, згодом вони стали суцільнометал. з вузькою довгою полозкою від 40 до 50 см, щільно приклеп. до носка та п'ятки шкір. черевика. У такому взутті бігали понад 100 років. Наприкінці 20 ст. з'явилися т. зв. клапси, у яких полозка має з черевиком шарнірне з'єднання у носковій частині, а задня відкидається під час поштовху і потім повертається пружиною у вихідне положення. Такий механізм ковзана дозволяє подовжити відштовхування та задіяти сильний литковий м'яз для збільшення швидкості. Уперше «клапси» дозвол. на 18-х зимових Олімпійських іграх (м. Нагано, Японія, 1998). Найвищі результати спортсмени показували на високогір. катках, де розріджене повітря та лід з чистої гірської води сприяли розвитку найвищих швидкостей. «Фабриками рекордів» називали катки у м. Давос (Швейцарія, 1560 м над р. м.) та «Медео» у м. Алмати (Казахстан, 1691 м над р. м.), нині такими є гірські катки у м. Калґарі (Канада) та Солт-Лейк-Сіті (США). Сучасні технології дозволяють будувати криті штучні ковзанки у будь-яких кліматич. зонах, тому К. с. перестав бути прерогативою пн. країн. В останніх чемпіонатах світу брали участь іспанці, мексиканці. На 21-х зимових Олімпійських іграх (м. Ванкувер, Канада, 2010) чемпіоном став чорношкірий спортсмен Ш. Девіс.

Чемпіонати України з К. с. проводили ще до 2-ї світової війни, спортсмени брали участь у всесоюзних

змаганнях. Значний успіх українських ковзанярів пов'язаний з О. Гончаренком, який здобув звання абсолютного чемпіона світу з багатоборства вперше серед радянських спортсменів (1953, 1956, 1958; на 7-х Олімпійських іграх — 2 бронз. нагороди, м. Кортіна-д'Ампеццо, Італія, 1956). Ще 5 українських ковзанярів входили до Олімпійської десятки: [Ю. Кондаков](#) (5-е м.), [Є. Солунський](#) (9-е м.; обидва — м. Лейк-Плесід, США, 1980), [Т. Тарасова](#) (8-е м.), [В. Лаленкова](#) (4-е, 6-е, 8-е м.; обидві — Сараєво, 1984), [Ю. Шульга](#) (м. Ліллекхаммер, Норвегія, 1994, 10-е м.). 1976 у Києві відкрито «Льодовий стадіон» зі штуч. льодом на 400-метр. доріжці, що вивело К. с. у країні на вищий рівень. На стадіоні проводили чемпіонати світу, Спартакіаду народів СРСР, матчі СРСР-Норвегія, СРСР-НДР. Відкриті спеціаліз. школи та відділ. К. с. у ДЮСШ і школах вищої спорт. майстерності (всього 19), де працювало понад 50 тренерів. У зимовій Спартакіаді України 1981 зі швидкіс. бігу на ковзанах боролися за першість 9 збір. команд областей України, 7 команд спорт. т-в, 202 спортсмени. 1980 чемпіонами СРСР серед молоді стали Л. Пономаренко та Г. Колаєв та ввійшли до складу збірної команди СРСР (тренери обох — [І.Перчихін](#) та [Г. Перчихін](#)). Абсолют. чемпіоном СРСР 1981 був харків'янин [Є. Солунський](#); рекордсменами світу серед юніорів — О. Антипов, В. Гук, Ю. Шульга, Р. Пападчук. В. Гук (тренери — Н. Богомолова та С. Патоков) здобув звання чемпіона світу серед юніорів 1985 та 1986. У 1977 [В. Бриндзей](#) стала абсолют. чемпіонкою та переможницею на дистанціях 500 та 1000 м чемпіонату світу; чемпіонами світу на окремих дистанціях — [Т. Шелехова](#), В. Лаленкова і Т. Тарасова; призеркою чемпіонату світу 1985 — І. Фатєєва (тренер — П. Фуфлігін). Чемпіоном СРСР на дистанції 1500 м 1991 був Ю. Шульга (тренери — Г. та І. Перчихіни), який на останніх Всесоюз. змаганнях у цьому ж році виграв велике багатоборство та встановив рекорд. Після розпаду СРСР та глибокої кризи поч. 1990-х рр. зберегти штуч. каток у Києві не вдалося, що призвело до зниження результативності спорт. досягнень укр. ковзанярів. Незважаючи на це, українці не були аутсайдерами К. с. 1992 Б. Уваров переміг на чемпіонаті світу серед юніорів на дистанції 5 км, 1994 С. Константинова здобула 3 золоті, 1998 О. Грищенко — 2 золоті медалі на європ. першостях серед юніорів. На 17-х (Ліллекхаммер, 1994) та 18-х (Нагано, 1998) зимових Олімпійських іграх Україна мала по 6 ліцензій, проте 1994 команда ковзанярів України скорочена до 2-х спортсменів, 1998 — до 4-х. Востаннє українці з К. с. брали участь у 19-х зимових Олімпійських іграх (Солт-Лейк-Сіті, 2002). Серед найвідоміших тренерів укр. К. с. — В. Желубовський (1-й тренер О. Гончаренка), О.

Шелехов (тренер Т. Шелехової), Є. Авдєєв та Б. Корнілов (підготували В. Бриндзей), В. Титов (підготував В. Лаленкову), І. Чучмар (тренер Є. Солунського), В. Кулаков (тренер Т. Тарасової), подружжя Г. та І. Перчихіних (підготували Ю. Шульгу, О. Шульгу, С. Константинову, А. Фоміна, О. Грищенко; їхні дочки Ольга та Діана неодноразово були переможницями першостей та чемпіонатів України серед молоді, Діана брала участь в етапах Кубків світу 1995–97). В останні роки спо-

стерігається занепад К. с. в Україні. Його культивують лише в спеціаліз. школі та 2-х відділ. комплекс. ДЮСШ у Києві, Київ. обл. та м. Шостка Сум. обл. В Україні немає жодного підприємства, що виробляє ковзани. Спостерігається відтік тренер. кадрів за кордон. Від 2000 проводять змагання ветеранів України з К. с. Призерами міжнародних змагань серед ветеранів стали М. Вирлеєва, Т. Івченко, В. Папулов, Г. Перчихіна, Д. Прокопчук, О. Симоненко.
І. М. Перчихін

Бібліографічний опис:

Ковзанярський спорт / І. М. Перчихін // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2013. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-7309>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).